

Jerko Brešković*

Rao Novaković**

ISSN 0469-6255

(62-69)

RAZVOJ TURISTIČKE DESTINACIJE POD UTJECAJEM KRUZING TURIZMA

THE DEVELOPMENT OF TOURIST DESTINATION AFFECTED BY CRUISING TOURISM

UDK 001.6]338.48+656.2

Pregledni članak

Review

Sažetak

Međunarodno turističko tržište kružnih putovanja smatra se vrlo perspektivnim. Prema predviđanjima američkih i europskih stručnjaka broj korisnika kružnih putovanja u svijetu 2005. godine iznosit će više od 11 milijuna putnika, od čega će iz Europe biti 2,7 milijuna putnika. Očekuje se da će taj broj porasti na 3,8 milijuna u 2010. godini od sveukupno 13,7 milijuna putnika u svijetu. [1]

Globalno gledano, kruzning turizam ostaje i dalje sektor u turizmu koji najbrže raste u posljednjih dvadesetak godina. Hoće li se ovi trendovi rasta nastaviti očekivanom tempom u budućnosti, teško je predvidjeti, jer nakon 11. rujna 2001. godine ništa neće biti kao prije.

U ovom radu nastoji se razmotriti utjecaj međunarodnih kružnih putovanja na gospodarstvo konkretne turističke destinacije.

Summary

International tourist market of cruising voyages is considered to be very perspective.

According to the anticipation of American and European experts, the number of users of cruising voyages in the world in 2005. will total more than 11 million passengers. It is estimated that 2,7 million of passengers will be from Europe. The number is expected to increase to 3,8 million in 2010. out of 13,7 million passengers in the world.

Globally, cruising tourism remains the sector in tourism that has been increasingly growing in last 2 decades. Whether these trends continue to increase at an expected rate in future it is difficult to anticipate. After September 11th 2001. nothing will be the same as earlier.

This paper tries to discuss the influence of the international cruising voyages on the economy of the particular tourist destination.

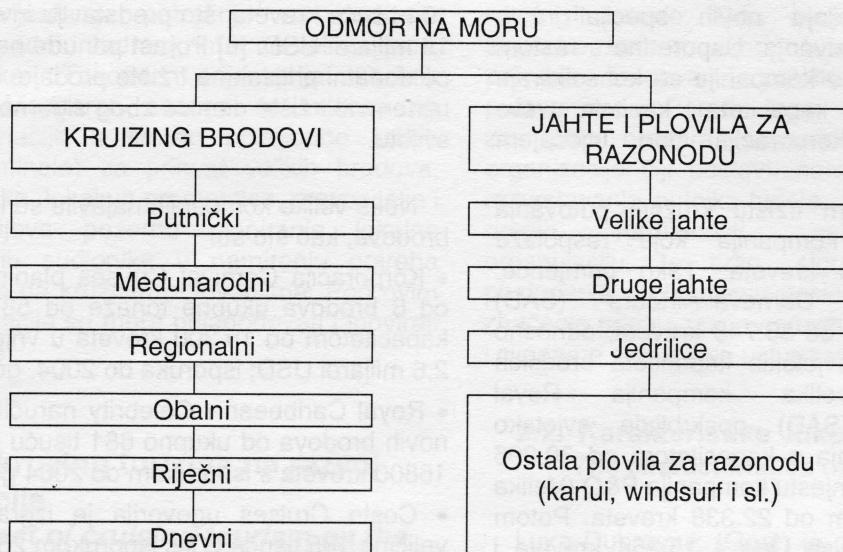
1. Globalno tržište kružnih putovanja Global market of crusing voyages

Međunarodni kruzning turizam ima složene tržišne strukture koje integriraju više različitih tržišnih segmenata. To je kompleksan proizvod brodarstva, lučkih djelatnosti, kopnenog i zračnog prometa, opskrbljivača brodova, kulturoloških ustanova, ugostiteljskih objekata, trgovine, turističkih i pomorskih agencija i drugih poduzetnika.[2]

Premda je kruzning turizam vrsta odmora koja pruža najveće zadovoljstvo, on je također ozbiljan i vrlo složen biznis, u kojem turističke destinacije imaju važnu ulogu i interes. On ima dva elementa koji zajedno pružaju kruzning doživljaj koji potrošači traže. To su: turizam i zabava. Kruzning turizam, dakle, nadmašuje ono što se može smatrati tradicionalnim turizmom. Odnosi koji obuhvaćaju područja kruzning turizma složeni su i šireg karaktera, što se može vidjeti iz sljedeće slike:

*Dr. sc. Jerko Brešković, sveučilišni profesor u mirovini, Dubrovnik

**Rao Novaković, direktor pomorsko-turističke agencije "Rea Dubrovnik" d.o.o., Dubrovnik

Izvor: G.P. Wild, Cruise ports and strategic planning (MedCruise 2000).

Slika 1. /Figure 1.

1.1. Opseg i struktura potražnje *The scope and the structure of demand*

Pozitivni trendovi rasta međunarodnih kružnih putovanja nastavljaju se neprekidno od 1980. godine. U posljednjih desetak godina kruzing turizam je ostvario prosječnu stopu rasta od 8,26 posto godišnje, tj. od 24,7 milijuna noćenja u 1989. godini porastao je na 45,1 milijuna noćenja u 1998. godini. U istom razdoblju dinamika ostvarenog broja noćenja po regijama pokazuje nešto drukčiju sliku. Najveće tržište Sjeverne i Srednje Amerike je zabilježilo prosječnu stopu rasta od 6,37 posto godišnje, dok je europsko tržište ostvarilo prosječnu stopu rasta 23,25 posto godišnje, dakle, skoro 4 puta veću. Godine 1989. na kružnim putovanjima u Europi je ostavareno 2,65 milijuna noćenja, a 1998. godine za skoro 4 puta više ili 8,81 milijuna noćenja. Došlo je, dakle do preraspodjele tržišta kružnih putovanja u korist Europe. U području Kariba, primjerice, udio prometa na kružnim putovanjima je smanjen od 56,5 posto u 1989. na 49,1 posto u 1998. godini. Prosječna stopa rasta kružnih putovanja u drugim regijama svijeta za isto razdoblje je ostvarena u visini od 11,41 posto godišnje, tj. 0,49 milijuna noćenja na 1,1 milijun noćenja. [3]

Najveće tržište međunarodnih kružnih putovanja je tržište SAD-a, zatim sljedi Europa. Tako je u 2000. godini u ova dva velika tržišta kruzing putovanja ostvaren promet od 9 milijuna putnika, od čega na Europu otpada 2,1 milijuna putnika. Međutim, glavna tržišta kružnih putovanja u Europi su Velika Britanija sa zabilježenih 754 tisuće putnika, Njemačka* 327 tisuća, Italija 273 tisuća,

Francuska 266 tisuća putnika i ostale zemlje svijeta 780 tisuća putnika. Dakle, tržište SAD-a sa svojih 6,9 milijuna putnika i Europa sa 2,1 milijuna putnika ostvarenih u 2000. godini glavna su emitivna tržišta za međunarodna kružna putovanja. To su zapravo, područja gospodarski najrazvijenih zemalja svijeta. Premda vodeće zemlje u Europi očekuju u idućih 20 godina demografsko stagniranje, odnosno pad prirasta stanovništva, rast će udio starijeg stanovništva koje je sklonu kružnim putovanjima. U ovom trenutku razina sklonosti europskog stanovništva prema kružnim putovanjima 2 puta je niža od stanovnika SAD-a. [4]

Glavne receptivne regije kružnih putovanja danas su: karipsko područje, Mediteran i Skandinavija. Tendencija preraspodjele brodova iz Sjeverne Amerike s putnicima iz Europe pomiče se prema sve interesantnijem području Mediterana. U 2000. godini Mediteran je posjetilo 108 brodova kapaciteta 76.589 kreveta, obavilo 2.327 posjeta i zabilježilo promet od 1,53 milijuna putnika i 9,92 milijuna noćenja, od toga je u regiji zapadnog Mediterana ostvareno gotovo svako treće noćenje. [5] To područje je zanimljivo ne samo po svojim kulturološkim i prirodnim atraktivnostima nego i po raznovrsnosti ponude, koja varira od vrlo jeftinih, popularnih i veselih putovanja koje nude brodari iz Grčke i Cipra pa sve do sedmodnevnih i četrnaestodnevnih putovanja koje nude razne europske i američke kompanije.

1.2. Ponuda kružnih putovanja *The offerings of cruising voyages*

Ostvarena povoljna dinamika prometa putnika na kružnim putovanjima u svijetu u posljednjih dvadesetak godina i optimistička predviđanja širenja

*Za Nijemca "potrošnja mora činiti zadovoljstvo". Izdaci za putovanja u inozemstvo stalno rastu, od 1990. porasli su sa 57 na gotovo 100 mrd DEM u 2000. godini. Dakle, slobodno vrijeme i odmor u Njemačkoj visoko rangiraju. (Prema RriF br.10/01.s150.)

regionalnih tržišta ohrabrila su velike brodarske korporacije na izgradnju novih specijaliziranih brodova za kružna putovanja. Usporedno s rastom krizing industrije, velike kompanije se konsolidiraju u smislu koncentracije kapaciteta i kapitala u sve manji broj velikih korporacija pod utjecajem globalnog tržišta.

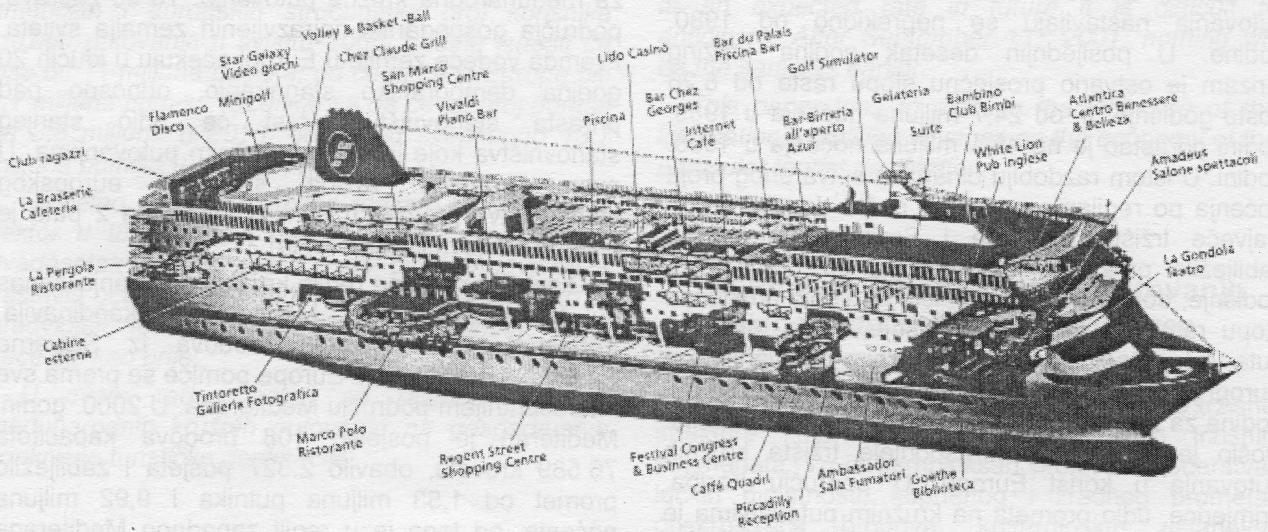
Danas na svjetskom tržištu kružnih putovanja dominira 5 velikih kompanija koje raspolažu najvećim kapacitetima kreveta. Tako primjerice, vodeća korporacija Carneval/Airtours (SAD) raspolaže kapacitetom od 56.748 kreveta, odnosno s 25 posto ukupnih svjetskih kapaciteta brodskih kreveta. Druga velika kompanija Royal Caribbean/Celebrity (SAD) opskrbljuje svjetsko tržište kružnih putovanja s kapacitetom od 30.996 kreveta. Na trećem je mjestu kompanija P&O (Velika Britanija) s kapacitetom od 22.338 kreveta. Potom slijede Norwegian Cruise Line s 15.254 kreveta i Star Cruises s kapacitetom od 8.214 kreveta (1999. godina).

Strategija ovih korporacija (grupacija) je razvoj i širenje tržišta. Ta su kretanja potaknula mnoge kompanije na ubrzanu izgradnju novih kapaciteta (brodova). Tako su, primjerice, u ovom trenutku u knjigu narudžaba do 2004. zabilježena 54 broda za

kružna putovanja ukupne tonaže od 4,4 milijuna GT i 104 tisuće kreveta, što predstavlja investiciju od oko 19 milijardi USD. [6] Porast ponude na ovoj razini bit će dodatni pritisak na tržište prodaje, a vjerojatno će uznemiriti tržište dionica zbog sigurnosne situacije u svijetu.

Neke velike kompanije najavile su izgradnju novih brodova, kao što su:

- Korporacija Carnival Cruises planira novogradnju od 6 brodova ukupne tonaže od 589 tisuća GT s kapacitetom od 15.300 kreveta u vrijednosti od oko 2,6 milijardi USD; isporuka do 2004. godine;
- Royal Caribbean / Celebrity naručila je gradnju 6 novih brodova od ukupno 681 tisuću GT, kapaciteta 16800 kreveta s isporukom do 2004 godine;
- Costa Cruises ugovorila je izgradnju 2 broda veličine 105 tisuća GT s isporukom 2003-4 godine;
- Festival Cruises uvodi u 2001./2. godini dva nova broda "European Vision" i "European Stars" s pojedinačnim kapacitetom od 783 kabine i 2210 kreveta, 58600 GT. Ovi brodovi su koncipirani u visokom stilu za europski ukus, velikog komfora, bogate i raznovrsne ponude, što se vidi iz dole navedene slike 2.

Slika 2. m/b European Vision, 2001. godina.
Figure 2. m/b European Vision, 2001

Ovi brodovi, kao što se vidi iz gornje slike, u prostornom, estetskom i funkcionalnom smislu namijenjeni su ugodnom smještaju, zabavi, rekreaciji i uživanju.

Iz programa novogradnji spomenutih i drugih kompanija vidi se jasan trend k sofisticiranom proizvodu. To su zapravo brodovi-palače užitaka s izgledom poput svadbenih torti. U tome se mogu prepoznati dva koncepta visokokvalitetne usluge: prvi, koji je usmjeren na zabavu i same sadržaje na brodu, i drugi, koji je okrenut istraživanju destinacija

(razgledanje kulturnopovijesnih znamenitosti i uživanje u krajolicima), umjerenijeg dnevnog ritma. Ovaj drugi koncept dominira na kružnim putovanjima po Mediteranu. [7]

Pored toga jedna analiza rasporeda brodova/kreveta na Mediteranu pokazala je porast prosječnog kapaciteta broda. Premda će manji brodovi i dalje biti popularni u regijama s velikim brojem otoka, predviđa se da će 2005. godine prosječni kapacitet putničkog broda nadmašiti 1000 kreveta po brodu. Sve veća izgradnja megabrodova

između 80 i 90 tisuća GT koji čine 35 posto novih kreveta, te orijentacija potražnije na područje Mediterana (zapadni i Jadran), imat će veliki utjecaj na razvoj luka. Također, orijentacija kružnih putovanja na Mediteran snažno će utjecati na turističke destinacije u smislu prilagodbe lučkih kapaciteta (terminala) za prihvat velikih brodova, zatim zračnih luka, lokalnih prometnica, prevoznika i dr., što zahtijeva pažljivo planiranje lokalne zajednice i svih sudionika u namirenju potreba brodova i turista na kružnim putovanjima. Pod ovim pritiskom destinacija se mora prilagođavati i inovirati svoje kapacitete.

2. Utjecaj kruzing turizma na razvoj destinacije

The impact of cruising tourism on the development of the destination

U središtu naše pozornosti je analiza gospodarskog utjecaja kruzing turizma na razvoj konkretne destinacije. Kako se kruzing turizam bude razvijao (rastao) u budućnosti, on će zasigurno imati sve veći utjecaj na gospodarski i društveni razvitak destinacije. Koliki je taj utjecaj, teško je precizno utvrditi. Međutim, za ilustraciju navodimo procjenu jedne karipske turističke organizacije koja ukazuje da putnici turisti na kružnim putovanjima potroše 125 USD po putniku za vrijeme jednog posjeta broda (1997.). Iz ovoga podatka može se pretpostaviti da svjetski gospodarski utjecaj od 6,97 milijuna putnika na kružnim putovanjima u 1997. godini čini prihod od najmanje 871,2 milijuna USD, izuzevši poreze, lučke naknade, potrošnju posade i nabavljenih usluga broda. Pretpostavi li se da je te godine jedno krstarenje u prosjeku trajalo između 6 i 7 dana, odnosno obavilo u prosjeku 5 posjeta, tada se može procijeniti da je gospodarski utjecaj potrošnje putnika na kružnim putovanjima diljem svijeta iznosio odprilike 4,4 milijarde USD u 1997. godini.[8] Također se pretpostavlja da je gospodarski učinak na destinaciju između 10 i 14 puta veći, kad je destinacija ujedno i ukrajno/iskrajna (home-port) luka. Ovakve luke, prema tome, moraju raspolagati lučkim terminalom sa bogatstvom usluga, blizinom zračne luke i hotelskim smještajem različitih kategorija i sl., kako bi bile privlačne velikim tour operatorima i brodarskim kompanijama.

2.1. Turistička destinacija Dubrovnik *Tourist destination Dubrovnik*

U svjetskim itinererima hrvatski dio Jadrana postaje sve više interesantno područje zbog malih udaljenosti između luka i izrazito kulturoloških i prirodnih privlačnosti. U tome prednjači Dubrovnik kao turistička destinacija zbog svog povoljnog zemljopisnog položaja.

Luka u turističkoj destinaciji je važan činitelj kruzing ponude. Ona svojom infrastrukturom i stručnim kadrom omogućuje uvjete nesmetanog prihvata brodova i putnika-turista na kružnim putovanjima. Pored toga važnu ulogu imaju zastupnici brodara (pomorski agenti) i turističke organizacije čiji poslovi, naročito kod evidencije i razvrstavanja putnika-turista, naplate lučkih taksa i drugih formalnosti, zahtijevaju vrhunsku organizaciju, te brzo, sigurno i profesionalno postupanje u obavljanju poslova. Pri tome posebno značenje pridaje raznovrsnosti, originalnosti, kvaliteti i cijenama ponuđenih usluga u luci i u okruženju.

2.2. Karakteristike luke Dubrovnik (Gruž)

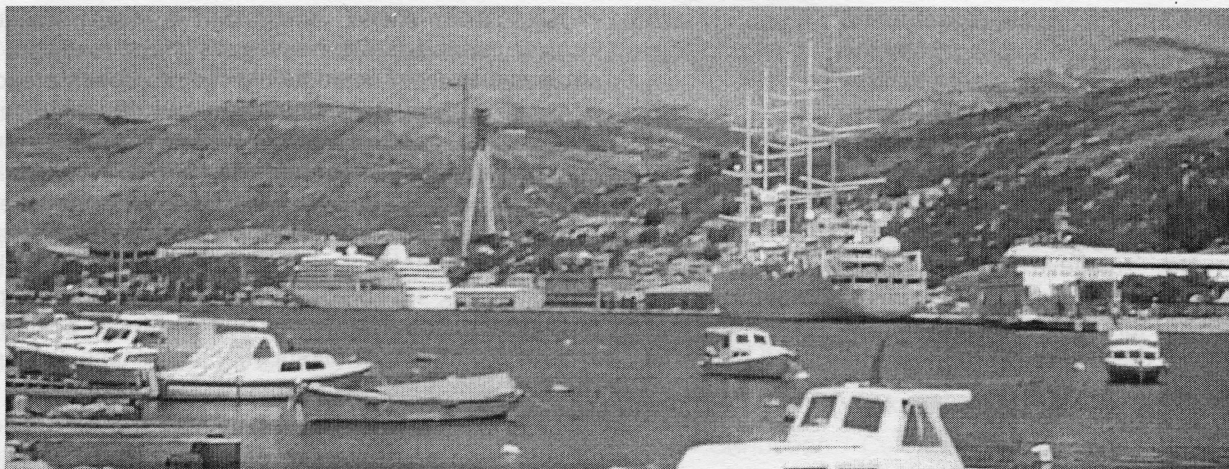
The characteristics of the port of Gruž

Luka Dubrovnik (Gruž) je glavna luka za prihvat brodova na kružnim putovanjima na hrvatskom dijelu Jadrana. Ona obuhvaća kompleks od 75 tisuća m² s operativnom lučkom obalom od 1205 m. Uz obalu se može privezivati istodobno 6 brodova: 2 na trajektnim vezovima, a 4 na vezovima za brodove na kružnim putovanjima. Dubina obale na pojedinim vezovima je 10,8 m uz koje se mogu privezivati megabrodovi dužine do 300 m i od 2 do 3 tisuće putnika. Osim toga, luka Dubrovnik (Gruž) raspolaže s dosta velikim skladišnim prostorom: 5 objekata površine preko 10 tisuća m², uredskim prostorom od oko 3 tisuće m², parking prostorom više od 4 tisuće m² i zelenim površinama od oko 3 tisuće m². Iz ovih podataka može se zaključiti da Luka Gruž raspolaže značajnim infrastrukturnim kapacitetima, koji, nažalost, nisu tržišno valorizirani. Stoga Luka Gruž pod utjecajem kruzing turizma nastoji rekonstruirati svoje kapacitete i preurediti stare zgrade u moderni putnički terminal koji bi mogao postati privlačan ne samo brodovima na kružnim putovanjima nego i ostalim turistima koji posjećuju Grad.

Udaljenost od Luke Dubrovnik (Gruž) do stare gradske jezgre je oko 3 km, ili 15 minuta autobusom, a u sezoni i više zbog zagušenosti lokalnih prometnica.

Pored Luke Gruž u koju mogu uplovljavati brodovi na kružnim putovanjima po svakom vremenu, vrlo često brodovi sidre na lokaciji između otoka Lokruma i hotela Excelsior, dakle nadohvat samoga Grada, što za turiste predstavlja posebnu atrakciju. Putnici se sa sidrišta brodskim tenderima prevoze do dva manja gata u Staroj gradskoj luci, odakle polaze na razne izlete i u obilazak grada.

U Luci Gruž bilo bi potrebno izgraditi jedan integrirani lučki terminal s paketom usluga za potrebe turista na kružnim putovanjima. Takav bi terminal imao razne trgovine, restorane, urede za agencijsko poslovanje (pomorske, turističke, banke, pošta), te urede carinskih, pomorskih i policijskih vlasti. Ovaj bi se terminal mogao kombinirati i sa sadržajima u marinama koje se planiraju izgraditi u blizini luke.

Slika 3. Gruška luka
Figure 3. The port of Gruž

Slika 4. Sidrište između otoka Lokruma i rivijere na Pločama
Figure 4. The anchorage between the island of Lokrum and coast line of Ploče

2.3. Promet brodova i putnika kroz Luku Dubrovnik

The traffic of the vessels and passengers through the port of Dubrovnik

U posljednje dvije godine promet brodova i putnika na međunarodnim kružnim putovanjima kroz luku Dubrovnik može se vidjeti iz sljedećeg pregleda:

Godina	1998.	2000.	Index
Broj brodova	152	167	110
Broj putnika (turista)	88.552	127.141	144

Izvor: B. Mustapić, statistika

Pored navedenog prometa putnika i turista kroz Luku Dubrovnik u 2000. godini, koji čini 94 posto ukupnog prometa svih luka hrvatskog Jadrana, isti je izvor zabilježio promet brodova i putnika kroz ostale naše luke. Tako je u protekloj godini Luku Korčula ticalo 12 brodova s 3397 putnika, Hvar 8 brodova i 1113 putnika, Split 5 brodova i 1516 putnika, Šibenik 1 brod i 180 putnika, Rab 7 brodova i 1467 putnika, Pula 1 brod i 180 putnika, Komiža 1 brod i 290 putnika, Zadar 1 brod i 180 putnika, Trogir 1 brod i 40 putnika i Rijeka 1 brod i 350 putnika (ovi se podaci odnose samo na brodska krstarenja).

Spomenuti podaci upućuju na to da Luka Dubrovnik i dalje ostaje glavna luka Hrvatske uključena u pojedine itinerere kružnih putovanja po Sredozemlju. Možda bi trebalo marketinškim aktivnostima uključiti u ponudu i druge luke uz našu obalu, koje zbog svojih kulturoloških i prirodnih vrijednosti zaslužuju uključivanje u turizam kružnih

putovanja.

Međutim, velika koncentracija brodova i putnika turista u Dubrovniku nije slučajna. Iza toga prometa u prvom redu stoji Dubrovnik sa svojim zemljopisnim položajem i kulturnom baštinom, relativno izgrađenom infrastrukturom luke, velikim iskustvom turističkih, brodarskih i lučkih kadrova, te vrhunskom organizacijom, koje zajedno pridonose realizaciji kompleksne usluge kružnih putovanja. Dubrovačka luka sposobna je danas opslužiti sve tipove putničkih brodova, čak i megabrodova preko 100 tisuća GT s više od 3 tisuće putnika koji će se idućih godina pojaviti na svjetskom tržištu kružnih putovanja.

2.4. Sezonalnost kružnih putovanja u destinaciji

Seasonal survey of cruising voyages in destination

Pomicanja potražnje koja su vezana za ritam kružnih putovanja u sezoni odražavaju se znatno na promet i poslovanje gospodarskih subjekata i drugih djelatnosti vezanih za kružna putovanja.

Da bismo donekle mogli imati uvida u ritam potražnje, daje se u nastavku pregled sezonskih kolebanja kružnih putovanja u turističkom Dubrovniku u dvije godine.

Tablica 1. Sezonski ritam kružnih putovanja u Luci Dubrovnik u 1998. i 2000. godini
Table 1. Seasonal survey of cruising voyages in the port of Dubrovnik in 1998 and 2000

Mjesec	Broj brodova - ticanja		Broj izletnika		Luka Gruž 2000.		Sidrište 2000.	
	1998.	2000.	1998.	2000.	brodovi	izletnici	brodovi	izletnici
Ožujak		2		375	2	375		
1.kv.		2		375	2	375		
Travanj	12	9	4464	3292	9	3292		
Svibanj	20	19	7639	13586	12	6892	7	6694
Lipanj	14	22	8785	16768	8	4237	14	12531
2.kv.	46	50	20889	33646	29	14421	21	19225
Srpanj	19	20	12481	20739	8	6476	12	14263
Kolovoz	25	20	17414	19110	11	6726	9	12384
Rujan	29	31	16289	19946	22	11959	9	7987
3.kv.	73	71	46184	59795	41	25161	30	34634
Listopad	25	37	16382	27681	29	16959	8	10722
Studeni	6	7	5076	5644	6	4404	1	1240
4.kv.	31	44	21468	33325	35	21363	9	11962
Ukupno	150	167	88522	127141	107	61320	60	65821

Izvor: Statistika novinara B. Mustapića i vlastiti izračun

U ovoj izrazito turističkoj destinaciji veoma se jasno ocrtavaju sezonska kolebanja po pojedinim kvartalima. Maksimalna koncentracija brodova na kružnim putovanjima je u turističkoj sezoni od mjeseca srpnja do rujna. Međutim uočava se povoljna tendencija kretanja brodova (dolazaka) u periodu predsezone od mjeseca travnja do lipnja i podsezone u mjesecima listopadu i studenome. Zanimljiv je podatak da je u mjesecu listopadu u obje analizirane godine bilo na vezovima u luci i na sidrištu jedan do četiri putnička broda svakog dana. Uočava se također tendencija da veliki brodovi rado sidre ispred Starog grada zbog atraktivnosti lokacije i jednostavnijeg, ekonomičnijeg i bržeg transfera

izletnika do Grada. U protekloj godini (2000.) svaki treći brod je sidrio, a svaki drugi izletnik je posjetio Grad s navedene lokacije.

Ovakvi sezonski utjecaji, međutim, nameću turističkim i pomorskim agentima velike probleme, pogotovo u situaciji kada se u tijeku jednog jutra ili podneva u Dubrovniku istodobno zatekne šest do sedam tisuća izletnika s brodova na kružnim putovanjima**.

**Ivo i Rao Novaković, kao iskusni pomorski agenti i kruzning menadžeri, ukazuju na moguće probleme zbog prevelike koncentracije izletnika u destinaciji u jednom danu i nedostatka pogodnih prijevoznih sredstava (autobusa i brodica) za brzi prijevoz gostiju do Grada. ("Dubrovački list" od 19. rujna 2001.)

Izražena sezonska kolebanja brodova na kružnim putovanjima zahtijevaju od svih nositelja djelatnosti koji su uključeni u pružanje usluga brodu i putnicima brzu prilagodbu organizacije poslovanja prema novonastalim uvjetima na tržištu kružnih putovanja.

3. Izravni utjecaj kruzning turizma na gospodarski razvoj djelatnosti u destinaciji

Direct effect of cruising tourism on economical development in destination

U ovom odjeljku želi se razraditi prva od postavljenih teza o međuovisnosti između kruzning turizma i djelatnosti vezane za opsluživanje brodova i turista na kružnim putovanjima. Te bi spoznaje mogle bitno utjecati na planiranje razvika gospodarskih djelatnosti i prilagodbu organizacije trgovačkih društava sve većim zahtjevima brodova i putnika u konkretnoj turističkoj destinaciji.

Prilično je teško utvrditi učinke inozemne turističke potrošnje, a posebno potrošnje brodova na kružnim putovanjima u konkretnoj destinaciji (luci), jer se ona, kad je riječ o kruzning turizmu, slijeva u dva segmenta ponude: a) u pomorske-lučke djelatnosti i b) u djelatnosti vezane za turizam. Zbog toga se najčešće pribjegava procjenama na temelju prosječnih troškova po posjetu broda i prosječne potrošnje po putniku izletniku.

3.1. Procjena prihoda od kruzning turizma i njegova raspodjela prema nositeljima usluga

The assesment of the income from cruising and its distribution

Prema statističkim podacima u protekloj je godini posjetilo Dubrovnik 153.969 stranih turista i ostvarilo

721.738 noćenja. Računa se da je prihod od inozemnih turista na temelju dnevne potrošnje od 32,00 USD iznosio oko 23 milijuna USD. (Anketa TOMAS 99).[9]

Prema iskustvima prominentnih stručnjaka iz pomorske i turističke djelatnosti i vlastitim izračunima bilo je moguće utvrditi aproksimativno godišnji prihod što se ostvaruje od brodova i izletnika na kružnim putovanjima u dubrovačkoj destinaciji. Kao osnovni elementi kod izračuna prihoda (gospodarskih učinaka) poslužili su neki konkretni podaci iz fakturiranih usluga brodaru za usluge obavljene izravno brodu (prosjeak prihoda po brodu), zatim prosjeak fakturiranih usluga za organiziranje izleta (prosjeak usluga po izletniku) i prosjeak dnevne potrošnje po putniku – izletniku koji nije obuhvaćen organiziranim izletom. Procjenjuje se analogno tome, da je u 2000. godini u Dubrovniku ostvaren prihod od djelatnosti međunarodnih kružnih putovanja veći od 3 milijuna USD, što je veoma uspješan biznis ostvaren od kruzning turizma.

Upotrijebili smo vrlo jednostavne, ali praktične metode za izračunavanje prihoda od djelatnosti krstarenja. One dakako, imaju prednosti i nedostatke. Dobro je što se pomoću njih može, makar i približno, doći do veličine potrošnje koju brodovi i putnici izletnici potroše u destinaciji. Ovi podaci, dakle, zorno ističu međuovisnost (pokretačku snagu) međunarodnih kružnih putovanja na gospodarski i društveni razvoj destinacije.

3.2. Neposredni utjecaj kruzning turizma na razvoj pojedinih djelatnosti

Indirect effect of cruising tourism on the development of specific activities

Budući da veličina prihoda od međunarodnih krstarenja predstavlja osnovu za utvrđivanje utjecaja na razvoj pojedinih djelatnosti, navodimo podatke o prihodima po segmentima potražnje koji se slijevaju u svaku pojedinu djelatnost u destinaciji.

Tablica 2. Struktura prihoda po djelatnostima u Dubrovniku u 2000. godini.
Table 2. The structure of income of specific activities in Dubrovnik in 2000.

Pomorsko-lučke usluge brodu	Turističke usluge izletnicima
Pomorske agencije: <ul style="list-style-type: none"> • Državna lučka uprava • Županijska lučka uprava • Peljari • Policijske, carinske i lučke vlasti • Plovput (svjetlarina) • Vodovod • Mjenjačnice, itd. 	Turističke agencije: <ul style="list-style-type: none"> • Kulturne ustanove • Folklorne udruge • Prirodni parkovi • Prevoznitelji (autobusi, brodice i taxi) • Vodiči • Ugostitelji • Porezi, itd.

Kao što se vidi iz gornjeg pregleda, brojne su djelatnosti u kojima se prihodi od međunarodnih kružnih putovanja realiziraju. To su trgovačka društva, kulturne ustanove, udruge i mnoga zanimanja koja izravno ili neizravno podmiruju potrebe brodova i putnika izletnika. Za djelatnost kružnog putovanja vezan je veliki broj radnih mjesta i intelektualni kapital pomorske, turističke i drugih struka i zanimanja. Tako je, primjerice, u Dubrovniku oko 200 turističkih vodiča s poznavanjem jednog i više stranih jezika uključeno u pružanje usluga izletnicima na kružnim putovanjima.

Zaključak

Conclusion

Proces globalizacije kruzning industrije i optimistička predviđanja širenja tržišta kružnih putovanja glavni su promicatelji kruzning biznisa danas u svijetu. Oni nameću sve veće zahtjeve tvrtkama (brodarima i tuoperatorima) za proširivanjem poslovnog horizonta na druge interesantnije regije svijeta i nove segmente potrošača koje bi mogle privlačiti kruzning proizvod. U tome područje Mediterana zbog kulturoloških i prirodnih vrijednosti, a pored toga i područje Jadrana, posebice hrvatski dio Jadrana, zbog stabilnosti na Balkanu, zauzimaju značajno mjesto.

Međuovisnost i posljedice koje kruzning turizam nosi u navedenim područjima gospodarskog i društvenog razvoja destinacije su mnogostruke i očigledne. Kruzning turizam može unijeti osvježenje u gospodarsko mrtvilo konkretne turističke destinacije. Tako je, primjerice, u turističkoj destinaciji Dubrovnik u analiziranoj godini (2000.) ostvaren veoma uspješan posao od međunarodnog kruzninga čiji se prihod (potrošnja) računa u milijunima dolara koji se izravno i neizravno slijeva u mnoga trgovačka društva, državnu i županijsku blagajnu, kulturne i druge ustanove i pojedince.

Problemi se ogledaju u sporoj prilagodbi pojedinih sudionika u namirenju sve većih potreba kruzning turizma. Prepreke između lučkih vlasti i drugih ponuđača usluga, te lokalne zajednice, moguće je prevladati samo ako se svi sudionici budu ponašali kao partneri u zajedničkom poslu. Propusti samo jednog partnera mogu ostaviti loš dojam na turističku destinaciju.

Dobri poznavatelji ove problematike, stručnjaci iz redova pomorskih i turističkih profesija, ukazuju na izvjesne moguće probleme zbog nedostatka potrebne infrastrukture, recimo zbog nedostatka odgovarajućeg putničkog terminala, i kada se u luci i na sidrištu zatekne po 4 i više putničkih brodova na kružnim putovanjima s više od 5 tisuća putnika. Tada nastaju velike teškoće kod prihvata i prijevoza izletnika i putnika do grada zbog gustog gradskog prometa, a prilikom razgledanja Grada i kulturnopovijesnih spomenika ponekad dolazi do velike gužve. Te se slabosti donekle mogu prevladati, kad bi lokalna zajednica financirala nabavku odgovarajućih autobusa (većih kapaciteta) koji bi u javnom prijevozu određenom rutom prevozili turiste, a pomorski agenti zajedno s brodskim kompanijama usklađivali termine dolazaka brodova u luku.

Međunarodni kruzning biznis, dakle, može postati pokretačka snaga gospodarskog i društvenog razvoja konkretne turističke destinacije, ukoliko gospodarski subjekti i lokalna zajednica pravodobno prilagode ukupnu ponudu visokovrijednoj potražnji kruzning turizma.

Literatura

References

- [1] G.P. Wild, Cruise Market Developement, časopis MEDCRUISE 2001/2
- [2] I.Mencer, Kružna putovanja – potencijalno najekskluzivniji proizvod hrvatskog brodarstva i turizma, časopis «Tržište» broj 9/1997.
- [3] G.P. Wild, Cruise port and strategic planing, časopis MEDCRUISE 2000.
- [4] G.P. Wild, The Cruise Industry in Turbulent Times, 2001. Med Cruise Conference Dbk, 14/11/01.
- [5] A. Scorsa, The Mediteranean Cruise Market Overview, 2000 Open Tour, Dbk, 14/11/01.
- [6] G.P. Wild, The Cruise Industry in Turbulent Times, 2001. Med Cruise Conference Dbk, 14/11/01.
- [7] I.Ban, Svjetsko tržište pomorskih krstarenja II, Ekonomska misao i praksa br. 2, 1998.
- [8] G.P.Wild, Cruise port and strategic planing, časopis MEDCRUISE 2000.
- [9] A.Kobašić, Proturječja deviznog priljeva, Privredni vjesnik 20./27. kolovoza 2001.

Rukopis primljen: 28.12.2001.